

Olja Višković

Narodni muzej Labin, Labin

UDK 37-05 Martinuzzi, G.
37(091)(497.571)

Primljeno: 21. 1. 2021.

Prihvaćeno: 5. 3. 2021.

Stručni članak

GIUSEPPINA MARTINUZZI – UČITELJICA IZ STAROGA GRADA¹

Sažetak

Giuseppina Martinuzzi (Labin, 1844. – Labin, 1925.), labinska pedagoginja, učiteljica, pjesnikinja, društvena i politička djelatnica, jedna je od istaknutijih osoba istarske povijesti. Iako bi se o njoj moglo ispisati mnogo stranica, ovaj rad osvrnut će se na njezinu pedagošku karijeru, prateći put od samostalnoga obrazovanja do radnih mjesta učiteljice u školama u radničkim četvrtima i među najsiromašnijim slojevima društva. Bila je izvrsna i inovativna pedagoginja, praktičarka i teoretičarka, što se najbolje vidi u njezinu djelu “Manuale Mnemonico”, sinoptičkim tablicama namijenjenim lakšem učenju i pamćenju školskoga gradiva. Poučavanje i rad u tim školama utjecali su i na druge aspekte njezina života, potaknuli ju na političko djelovanje te oblikovali ličnost Giuseppine Martinuzzi, borca za društvene promjene.

***Ključne riječi:** Martinuzzi, Giuseppina
pedagoginja, učiteljice, 19. stoljeće, Labin*

1. Životopis Giuseppine Martinuzzi

Giuseppina (Maria Sandra) Martinuzzi rođena je 14. veljače 1844. u Labinu u Istri kao najstarije dijete obitelji Antonije Lius i Giovannija Martinuzzija. Ugledna i dobrostojeća obitelj Martinuzzi doselila se početkom 18. stoljeća u Labin, tadašnju Albonu, iz talijanske pokrajine Furlanije. Otac Giovanni, smatran jednim od uzornih građana

¹ Nadimak “učiteljica iz Staroga grada” Giuseppina Martinuzzi dobila je zbog dugogodišnjega rada u školi u tršćanskoj četvrti Città Vecchia (u prijevodu Stari grad)

Giuseppina Martinuzzi
(Narodni muzej Labin, Fototeka)

(tal. *cittadino illustre*), u više navrata bio je izabran za labinskoga podestata te je šezdesetak godina svojega života posvetio labinskom javnom životu. Uz političku karijeru, posvetio se i Giuseppininu obrazovanju te je on bio zadužen za kćerino osnovno obrazovanje, nakon kojega je Giuseppina privatno studirala i polagala ispite u želji da stekne titulu učiteljice. Godine 1873. bila je učiteljica na zamjeni u Labinu, a potom u Galižani. Dvije godine poslije, 1875., dobila je diplomu za poučavanje u općim pučkim školama, pa je nastavila predavati u Miljama (tal. Muggia) i potom do umirovljenja 1905. predaje u školama u Trstu, u kojem je provela velik dio života. Tijekom svoje pedagoške karijere istaknula se kao izvrsna učiteljica i pedagoginja.

Uz rad u školi i poučavanje, Giuseppina Martinuzzi bila je aktivna društvena i politička djelatnica. Početkom 20. stoljeća započela je aktivni politički život, najprije na pozicijama irendentizma, a potom je prihvatila ideje socijalizma, odnosno “humanoga socijalizma”, kako ga je ona nazivala, te je bila jedna od prvih istarskih socijalistica. Iako građanskoga podrijetla, svoju borbu posvetila je najsiromašnijim sugrađanima, radnicima i seljacima, a osobito rudarima iz rodnoga Labina, te se zalagala za njihovo pravo na obrazovanje, izjednačavanje prava svih građana i pravo glasa žena. Održala je mnoge javne govore u kojima je zastupala prava radnika, žena i djece, a zalagala se i za suradnju talijanskoga i slavenskoga stanovništva u Istri (NML, Rukopisi govora i predavanja). Svoju borbu vodila je i suradnjom s brojnim novinama i časopisima u kojima je objavljivala članke, kao što su primjerice *L'Indipendente* i *La Rassegna Scolastica* iz Trsta, *L'Eco* iz Pule i *Pagine Friulane* iz Udina, te suradnjom i korespondencijom s brojnim suvremenicima istomišljenicima, među kojima su bili labinski političar i publicist Tomaso Luciani, pjesnik Filippo Zamboni te talijanski socijalist i revolucionar Amilcare Cipriani.

Nezadovoljna pisanjem za druge novine i časopise, 1888. pokrenula je i tiskala u Trstu vlastitu književnu publikaciju, časopis *Pro Patria*, u kojem je iznosila svoja stajališta i razmišljanja. Časopis je bio pod stalnom paskom cenzure te mu je u travnju 1889. zabranjeno izlaženje. Giuseppina je zabrani doskočila tako što je novinama promijenila ime u *Pro Patria Nostra* te je nastavila s objavljivanjem do travnja 1890., kad časopis konačno prestaje s radom jer, kako sama kaže u pismu objavljenom 31. ožujka 1890. u Trstu, “borba postaje nemoguća” (Vlačić, 2020, 60).

Još jedan način borbe kojim je Giuseppina Martinuzzi nastojala izraziti svoje socijalističke ideje, želju za pravednijim društvom i vjeru u radnički revolucionarni pokret bilo je njezino pjesništvo, kojim se počela baviti već u dobi od dvanaest godina. Među brojnim pjesmama koje je napisala najpoznatiji je spjev socijalne tematike simboličkoga naziva *Ingiustizia*, odnosno *Nepravda*, objavljen 1907. godine. Godine 1921., iste one kad je u njezinu rodnom Labinu izbio štrajk rudara poznat pod nazivom

Labinska republika, Giuseppina se učlanila u Komunističku partiju Italije kao jedna od prvih žena te je ubrzo imenovana tajnicom Ženske sekcije Komunističke partije Italije u Trstu.

Potkraj života napustila je Trst i vratila se u Labin, gdje je proživjela posljednjih nekoliko godina. Provela ih je u sređivanju i popisivanju svoje pozamašne biblioteke i arhiva, odnosno knjiga, novina, novinskih članaka, rukopisa i bilježnica koje je tijekom godina sakupila i formirala u knjižnicu nazvanu imenima roditelja “Biblioteca Giovanni Antonia Martinuzzi”. U svojoj oporuci od 15. kolovoza 1897. Giuseppina navodi da Knjižnicu, pospremljenu u dva ormara od orahovine izrađena po njezinu nacrtu, ostavlja svojem rodnom gradu Labinu jer je ona, kako kaže, “najbolje od onoga što imam” (*Poco però è quello che offro alla nostra Albona, ma è il meglio di quanto possiedo – La mia piccola Biblioteca...*) (Cetina, 1978-1981, 311) Navela je i uvjete u kojima se Knjižnica mora čuvati, a vjerojatno najvažniji uvjet koji je postavila glasi da svi građani Labina, žene i muškarci, imaju pravo čitati knjige iz Knjižnice prema uvjetima koje općinsko predstavništvo smatra prikladnim odrediti, te dodaje da ostaje u nadi da će njezin dragi Labin prepoznati vrijednost dara koji mu poklanja iz ljubavi i iz želje da njegova književna kultura napreduje (Cetina, 1978-1981, 312). Danas se “Biblioteca Giovanni Antonia Martinuzzi” čuva u čuvaonici Narodnoga muzeja Labin zajedno s cijelom njezinom ostavštinom, novinama, bilježnicama i zapisima koje je oporučno ostavila gradu Labinu.²

Giuseppina Martinuzzi umrla je u 81. godini 25. studenog 1925. u Labinu. Po vlastitoj želji, pokopana je bez vjerskih ceremonija, omotana u “svetu internacionalnu zastavu”, u nazočnosti velikoga broja radnika, seljaka i rudara, a na njezinu grobu na labinskom groblju upisano je samo njezino ime i godina rođenja i smrti te je postavljen stup od bijeloga istarskoga kamena u obliku baklje, odnosno plamena koji treperi na vjetru.

2. Učiteljica Giuseppina Martinuzzi

Nakon osnovnoga obrazovanja, koje je dobila zahvaljujući ocu koji ju je poučavao kod kuće, Giuseppina je samostalnim radom i učenjem s napunjenih 29 godina 1873. stekla titulu učiteljice. Prvo radno mjesto, na koje je stupila 20. lipnja 1873., bilo je ono

2 Nakon smrti G. Martinuzzi vlasništvo nad Knjižnicom prešlo je na Općinu Labin te je ona pohranjena u prostorijama gradske vijećnice kao neotuđivo dobro Općine. Knjižnica je bila smještena u prostorijama Zajednice Talijana, odnosno tadašnjem Talijanskom kulturnom klubu u Labinu. Nakon Drugoga svjetskog rata, zbog neodgovarajućih uvjeta čuvanja, najvredniji dio gradiva seli se u današnju Sveučilišnu knjižnicu u Rijeci. Labinski dio ostavštine dolazi u Narodni muzej Labin 1961., otprilike godinu i pol nakon osnivanja Muzeja, na temelju Primopredajnoga zapisnika sastavljenog i potpisanog 26. listopada 1961. između Talijanskoga kulturnog kluba Labin i Narodnoga muzeja Labin. Godine 2018., na inicijativu prof. Tullija Vorana, Narodnoga muzeja Labin i Grada Labina, Ministarstvu kulture Republike Hrvatske i Sveučilišnoj knjižnici u Rijeci upućen je zahtjev za vraćanje riječkoga dijela ostavštine u Labin. Zahtjevu je udovoljeno u srpnju 2019. te se u studenom iste godine dio ostavštine koji je bio pohranjen u Rijeci vratio u Labin, čime je ostavština Giuseppine Martinuzzi objedinjena u cjeloviti fond, a želja koju je Giuseppina istaknula u svojoj oporuci ispunjena.

zamjenske učiteljice u ženskoj osnovnoj školi u Labinu. Tu se kratko zadržala, pa se zaposlila na zamjeni u osnovnoj školi u Galizani. Ondašnje stavove i razmišljanja seoskoga stanovništva o obrazovanju najbolje opisuje misao koju je Giuseppina napisala u dopisu Gradskom poglavarstvu Trsta 31. svibnja 1905., u kojem navodi da se tijekom rada u Galizani “morala žestoko boriti protiv najljućih protivnika obaveznog školovanja” (Scotti, 1978b, 32). Godine 1875. Giuseppina je stekla diplomu za poučavanje u općim pučkim školama te je nastavila raditi u Miljama. Dok se pripremala za polaganje ispita za diplomu, 1873. napisala je dvije pedagoške rasprave: bilježnicu F pod naslovom *Studi di grammatica e di aritmetica preparatori al mio esame al magistero* i bilježnicu G s naslovom *Studi di pedagogia e di storia, preparatori al mio esame di magistero*, u kojima je zapisivala svoje bilješke o gramatici i aritmetici te pedagogiji i povijesti (NML, mape F i G). Nakon Milja 1877. seli se u Trst, u kojem ostaje do umirovljenja 1905., a prvo zaposlenje bilo joj je u pučkoj školi Zaklade “Elio barone di Morpurgo”, u brodogradilištu Lloydova pomorskoga društva koju su pohađali sinovi radnika brodogradilišta. Godine 1881. prešla je na novo radno mjesto u narodnu školu u tršćanskoj radničkoj četvrti Lazzaretto Vecchio, od 1889. poučava u školi u četvrti Barriera Vecchia, a posljednjih deset godina radnoga staža provodi u gradskoj osnovnoj školi u dijelu grada Città Vecchia (Scotti, 1978b, 27). U tom dijelu Trsta živjelo je najsiromašnije stanovništvo, četvrt je bila najgušće naseljena i druga po redu po broju nepismenih, s najvećim postotkom doseljenika, koji su najvećim dijelom bili nekvalificirani radnici. Giuseppina je čitav svoj radni vijek provela u školama u radničkim dijelovima grada, među najsiromašnijim stanovnicima, te i nakon preseljenja u veći i bogatiji Trst uviđa razliku među slojevima društva, a tijekom 32 godine rada zbližila se sa svojim sugrađanima među kojima je živjela i radila, dijeleći njihova razmišljanja, strahove i nade, i time postala “učiteljica siromašnih”, odnosno “učiteljica iz Staroga grada”, kako su ju sugrađani nazivali. Godine 1891. teško se razbolio Giuseppinin otac, a nju je zahvatila kriza i izrazila je želju da napusti učiteljski posao, ali ju je u tome spriječio i odgovorio od te ideje Tomaso Luciani, s kojim se godinama intenzivno dopisivala.

Tijekom svoje pedagoške karijere Giuseppina je surađivala s brojnim pedagoškim časopisima, pa je od 1897. u tršćanskom časopisu *Rassegna Scolastica* počela objavljivati članke u kojima je osuđivala tadašnji školski sistem i programe, pisala o školskim i odgojnim problemima i zahtijevala reforme u školstvu. U to vrijeme, na temelju vlastitoga iskustva u poučavanju i uz pomoć petorice suradnika, napisala je *Čitanku za narodne škole* (tal. *Libro di lettura per le scuole popolari*), tiskanu u Trstu i sastavljenu od pet dijelova za prvih pet razreda osnovne škole. Čitanke nisu dobile dopuštenje austrijskih vlasti, odnosno nadležnoga ministarstva, za objavljivanje i korištenje u nastavi jer, kako se navodi, “ne sadrže nikakve događaje ni povijesne činjenice koji bi u djeci izazivali divljenje i ljubav prema Austrijskom domu”, odnosno bile su “premalo austrijske i premalo religijske” (Scotti, 1978b, 58; Vorano, 1978-1981, 348). Nešto kasnije, 1905., *Čitanka* je ipak objavljena uz odobrenje ministarstva, ali pod pseudonimom, bez istaknutih imena autora Giuseppine Martinuzzi i suradnika, te se koristila u nastavi u istarskim školama.

Nakon 32 godine poučavanja Giuseppina Martinuzzi umirovljena je 31. kolovoza 1905., a kao dar za umirovljenje dobila je od učenika malu bilježnicu zelenih korica na čijoj naslovnici pišu samo slovo *T* i godine 1873. – 1905. U tom spomenaru, koji svjedoči koliko je Giuseppina značila svojim učenicima, zapisane su posvete i poruke s potpisima njezinih učenika, polaznika od prvoga do šestoga razreda, posvećene omiljenoj učiteljici. Nekoliko primjera poruka iz spomenara: *Sia felice colei che mi fa madre e maestra; Grazie a Coei che ci forni l' arma del sapere per vincere la miseria; Dimenticarla? ...mai! ...amarla? ...sempre!; Un saluto di cuore a Chi seppe farmi amare la scuola; A Lei, maestra sagace e buona, che mi ha insegnato a ricercare i godimenti più elevati della vita nella lotta per il progresso e per la giustizia, vadano oggi e per sempre i miei pensieri affettuosi* (NML, Mapa T). Za svoj pedagoški i općedruštveni rad nagrađena je raznim priznanjima, pa je 1875. dobila diplomu dopisnoga člana Znanstveno humanitarne akademije pri školi “Giovanni Pico della Mirandola”, a 1878. diplomu počasnoga člana Vodnjanskoga radničkoga potpornog društva.

Giuseppina Martinuzzi bila je ponosna na svoj posao i svjesna važnosti svoje prosvjetiteljske misije kao učiteljice i pedagoginje: na konferenciji u Puli 1900., osvrćući se na svoj posao koji je obavljala među najsiromašnijim stanovništvom, istaknula je da je “uzmogla postati socijalistkinjom baš zato što sam bila učiteljica” i dodala da “mi nastavnici nemojmo zahtijevati pohvale puka ni darežljivost bogatog, zadovoljimo se time što smo osnova ljudskog napretka” (Scotti, 1978b, 32).

Danas se u Narodnome muzeju Labin kao dio ostavštine Giuseppine Martinuzzi čuva nekoliko njezinih mapa vezanih uz pedagoški rad: mape F i G s pripremama za stručni ispit i učenički spomenar s porukama učiteljici, te mape I, U i V, koje su se donedavno čuvala u Sveučilišnoj knjižnici u Rijeci. Mapa I nosi naslov “Bajka koju je napisala jedna moja šestogodišnja učenica tri mjeseca nakon što je pohađala nastavu. Sačuvati kao zanimljivost među mojim knjigama, Giuseppina Martinuzzi 1914. godine” (*Fiaba scritta da una mia scolaretta di sei anni, dopo tre mesi d'istruzione. Da conservarsi a titolo curiosità fra i miei libri. Giuseppina Martinuzzi nel 1914*) i u njoj je Giuseppina sačuvala bajku svoje učenice iz 1899. ispisanu u četiri bilježnice dječjim rukopisom. U Mapu U pod naslovom *Documenti relativi alla mia attività nella scuola popolare, dal 1873 al 1905* spremila je dokumente koji se odnose na njezinu djelatnost u pučkim školama od 1873. do 1905. godine. Tu nalazimo više dokumenata uvezanih u bilježnicu kao što su krsni list, potvrda o zrelosti i svjedodžba o kvalifikaciji za poučavanje u općim pučkim školama te nekoliko pisama mjesnih školskih odbora

Giuseppina Martinuzzi (Narodni muzej Labin, Fototeka)

Labina, Galižane, Kopra, Milja i Trsta. U Mapi V, naslovljenoj *Documenti. I cinque libri di lettura per la scuola popolare*, nalaze se dokumenti vezani uz rad i pisanje pet čitanki za osnovne škole: molbe upućene Gradskoj upravi i Namjesništvu, nekoliko odluka Namjesništva i Gradske uprave, zatim dogovor među suradnicima na knjigama i poštanske potvrde o novcu poslanom suradnicima te financijska izvješća od 1906. nadalje, odnosno financijski dokumenti tršćanske izdavačke kuće M. Quide (NML, Učenički spomenar; mape F, G, I, U i V).

3. *Manuale Mnemonico*

Najzanimljivije djelo ostavštine Giuseppine Martinuzzi je *Manuale Mnemonico* (*Mnemonički priručnik*), punim nazivom *Saggio di un manuale mnemonico compilato su testi autorevoli da Giuseppina Martinuzzi maestra nelle scuole civiche popolari di*

Manuale Mnemonico (Narodni muzej Labin, Ostavština Giuseppine Martinuzzi)

Trieste e consistente in 29 tavole sinottiche ed in una prefazione, tiskan u Trstu 1886. u litografskoj tehnici, objavljen o vlastitom trošku jer nijedan tiskar nije želio prihvatiti tisak takva djela.³ Izradila ga je u vrijeme pripremanja ispita za pučke škole, za potrebe svojega učenja i lakšega snalaženja u gradivu. Iako je *Manuale Mnemonico* nastao za njezine osobne potrebe, Giuseppina je zaključila da bi bio vrlo koristan i djeci u savladavanju školskoga gradiva i učiteljima u procesu poučavanja, pa ga je odlučila podijeliti s njima i svima kojima bi zatrebao kao pomoć u učenju. *Manuale Mnemonico* je velika bilježnica tamnocrvenih korica, a sastoji se od Predgovora (*Prefazione*) i 29 sinoptičkih tablica (*Tavole sinottiche*) za lakše savladavanje gradiva. U Predgovoru Giuseppina objašnjava razloge koji su ju motivirali za izradu i tiskanje toga djela i ističe da se nakon dugoga učenja većini ljudi čini da ništa ne znaju, pa tako i njoj osobno, i da su rijetke osobe s izvrsnim pamćenjem, te je radi uštede vremena za učenje izradila tablice koje sažeto

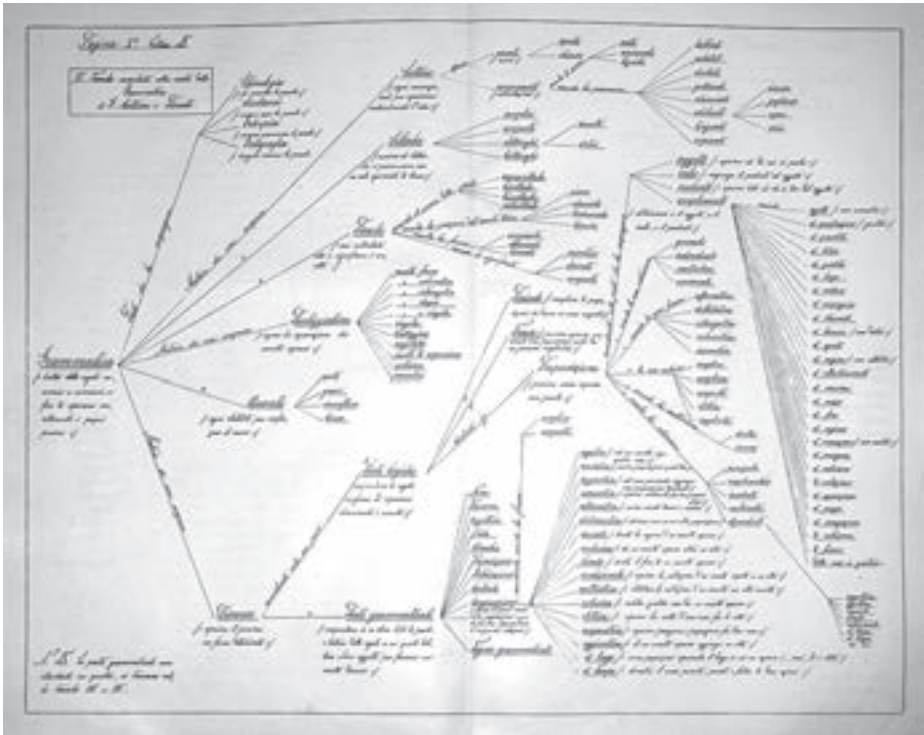
prikazuju gradivo, jasne su i logične, a u njima je obuhvaćena cijela materija, pa se jednim pogledom na tablicu prisjetimo gradiva i osvježimo naučeno znanje. Na kraju Predgovora izražava nadu u pozitivan sud javnosti.

Sinoptičke tablice tematski se oslanjaju na gradivo iz osnovnoškolskoga obrazovanja, a svaka zauzima dvije stranice priručnika. Giuseppina je obradila sljedeće teme: *Logica dottrinale* (Logika znanosti), *Grammatica* (Gramatika – dijelovi gramatike općenito), *Grammatica* (Gramatika – imenica, član, glagol, prilog), *Grammatica* (Gramatika – pridjev, pridjev, zamjenica, uzvik, gramatička figura), *Forma degli scritti*

³ Prvo izdanje priručnika *Manuale Mnemonico* Martinuzzi je objavila 1881., a 1886. tiska prošireno i dopunjeno izdanje. U Narodnome muzeju Labin čuva se izdanje iz 1886. godine.

(Pisani oblici komunikacije), *Lingue umane* (Ljudski jezici), *Ripartizione generale dei popoli della terra* (Opća podjela naroda), *Ripartizione dei popoli europei secondo la nazionalità e la religione* (Podjela europskih naroda po nacionalnosti i religiji), *Europa* (Europa – planine), *Europa* (Europa – oceani, tjesnaci, rtovi, poluotoci, vulkani, jezera), *Europa* (Europa – rijeke), *Europa* (Europa – otoci, grebeni, doline, močvare, granice), *Formazioni geologiche* (Geološke formacije – vodene), *Formazioni geologiche* (Geološke formacije – magmatske), *Zoologia* (Zoologija – sisavci), *Zoologia* (Zoologija – ptice), *Zoologia* (Zoologija – gmazovi i vodozemci), *Zoologia* (Zoologija – ribe), *Zoologia* (Zoologija – prva skupina beskralješnjaka, pauzi, rakovi), *Zoologia* (Zoologija – kukci), *Zoologia* (Zoologija – druga skupina beskralješnjaka), *Fitologia* (Fitologija – besupnice, jednosupnice i dvosupnice), *Fitologia* (Fitologija – sjemenjače dvosupnice), *Fitologia* (Fitologija – jednolatinčice), *Fitologia* (Fitologija – višelatinčice), *Minerali* (Minerali), *Roccie* (Stijene), *Divina Commedia di Dante Alighieri* (Božanstvena komedija Dantea Alighierija – Pakao), *Divina Commedia di Dante Alighieri* (Božanstvena komedija Dantea Alighierija – Čistilište i Raj).

Uz svaku tablicu detaljno se navodi bibliografski izvor i literatura odakle su informacije preuzete, a priručnik ima i Kazalo (*Indice*). Na stražnje unutarnje korice dodana je još jedna tablica, koja nije u Kazalu – *Geometria* (Geometrija).

Manuale Mnemonico, Grammatica (Narodni muzej Labin, Ostavština Giuseppine Martinuzzi)

Na prvu unutrašnju stranicu korica Giuseppina je zalijepila isječke iz novina koje su donijele osvrt na njezino objavljeno djelo. Tu nalazimo članke iz sljedećih tiskovina: *L'Indipendente* (Trst, 11. 7. 1886.), *Il Mattino* (Trst, 17. 7. 1886.), *Il Cittadino* (Trst, 21. 7. 1886.), *L'Istria* (Poreč, 31. 7. 1886.), *Alabarda* (Trst, 1. 8. 1886.), *L'Eco di Pola* (Pula, 1886.), *Scintille* (Rovinj, 6. 7. 1886.), *La Scolta* (Rovinj, 21. 8. 1886.), *La Donna* (30. 9. 1886.), *Il Collaboratore della Scuola* (Torino, 11. 11. 1886.). Svi listovi i javnost povoljno su ocijenili njezin rad.

Giuseppinina izrada priručnika *Manuale Mnemonico* bila je revolucionaran pothvat učiteljice s kraja 19. stoljeća. Sastavila je sinoptičke tablice, ili mentalne mape, kako ih danas nazivamo, gotovo stotinjak godina prije njihove pojave, shvativši kako sebi i učenicima olakšati savladavanje gradiva uz manje utrošenoga vremena. Među učenicima su tablice dobro primljene i našle su korisnu primjenu. Osim što su bile vrijedne i korisne u nastavi, tablice su estetski i vizualno vrlo zanimljive, ispisane krasopisom te svojom urednošću, strukturom i oblikom privlačne. Najveća je njihova vrijednost bezvremenost i mogućnost korištenja i dandanas.

4. Zaključak

Giuseppina Martinuzzi bila je žena rođena ispred svojega vremena, za života vrlo kompleksna i živopisna ličnost, a danas jedna od najistaknutijih osoba istarske povijesti. O njezinu životu i djelima napisano je mnoštvo radova različitih tema, od političke djelatnosti i pedagoške karijere do pjesništva i novinarstva.⁴

Za početak, trebamo joj priznati zasluge i čestitati na volji i upornosti da stekne titulu učiteljice. Iako je rođena i odrasla u dobrostojećoj obitelji i nije imala potrebu za zapošljavanjem, uporno je učila i obrazovala se da bi potpuno spremna pristupila polaganju ispita za dobivanje diplome za poučavanje u općim pučkim školama i s napunjenih 29 godina prvi je put stupila pred učenike. I u kasnijim godinama, već kao iskusna učiteljica, nastojala se obrazovati da bi napredovala u poučavanju. Giuseppina se istaknula kao izvrsna pedagoginja i u teoriji i u praksi. Osim nastojanja da učenicima olakša učenje i savladavanje gradiva uz inovacije kao što je djelo *Manuale Mnemonico*, važni su njezini pokušaji reformiranja i unapređivanja školskoga sustava člancima u tiskovinama u kojima je kritizirala postojeći način rada u školama i iznosila nove ideje. Većinu radnoga vijeka provela je u školama u siromašnijim gradskim četvrtima, što je utjecalo na njezina razmišljanja o društvu i potaknulo ju na političko djelovanje. Težila je za kulturnim uzdizanjem naroda i smatrala da je obrazovanje temelj napretka ljudskoga roda te da nijedno dijete ne smije biti zakinuto za kvalitetno obrazovanje, a posebno mladi naraštaji iz siromašnijih i radničkih dijelova društva, za koje je pokazivala suosjećanje i razumijevanje. Učenicima je bila i izvrsna odgojiteljica, što je vidljivo u

4 U ožujku 2019. u Labinu je održan Međunarodni znanstveno-stručni skup 2. *Labinski kulturno-povijesni susreti*. Od 22 izlaganja, devet ih je bilo posvećeno Giuseppini Martinuzzi povodom 175. obljetnice njezina rođenja. Krajem 2020. iz tiska je izašao zbornik radova sa skupa.

porukama u spomenaru koji su joj darovali prilikom odlaska u mirovinu, u kojima ju često nazivaju drugom majkom i zahvaljuju na svemu što im je pružila.

Giuseppina Martinuzzi bila je ponosna na svoj pedagoški rad i, kako u političkoj karijeri tako i u pedagoškoj, borbena, revolucionarna i napredna.

LITERATURA

1. Cernecca, D. (1971). Giuseppina Martinuzzi maestra, rivoluzionaria e poetessa. *Quaderni* (Centro di ricerche storiche, Rovinj), I, str. 181-190.
2. Cernecca, D. (1978-1981). Giuseppina Martinuzzi – educatrice, rivoluzionaria poetessa. *Quaderni* (Centro di ricerche storiche, Rovinj), V, str. 325-337.
3. Cetina, M. (1970). *Giuseppina Martinuzzi : documenti del periodo rivoluzionario 1896-1925*. Pula: Naučna biblioteka.
4. Cetina, M. (1978-1981). La Biblioteca di Giuseppina Martinuzzi. *Quaderni* (Centro di ricerche storiche, Rovinj), V, str. 305-323.
5. Mohorović, D. i Peršić, I. (2020). Giuseppina Martinuzzi: umijeće podučavanja jučer, danas, sutra. U: 2. *Labinski kulturno-povijesni susreti : zbornik radova*. Labin, str. 19-37.
6. Scotti, G. (1978a). *Sjeme revolucionarne Istre : život i djelo Giuseppine Martinuzzi "crvene učiteljice"*. Rijeka: Riječka tiskara.
7. Scotti, G. (1978b). Život i djelo Giuseppine Martinuzzi (I. dio). *Istra* (Pula), 4, str. 22-74.
8. Scotti, G. (1978c). Život i djelo Giuseppine Martinuzzi (II. dio). *Istra* (Pula), 5-6, str. 23-61.
9. Vlačić, D. (2020). Napisi i tiskovine o Giuseppini Martinuzzi i njezinu časopisu *Pro Patria*. U: 2. *Labinski kulturno-povijesni susreti : zbornik radova*. Labin, str. 45-66.
10. Vorano, T. (1978-1981). Il lavoro pedagogico di Giuseppina Martinuzzi. *Quaderni* (Centro di ricerche storiche, Rovinj), V, str. 339-353.

IZVORI

1. NML: Narodni muzej Labin. Zbirka arhivskog gradiva. Ostavština Giuseppine Martinuzzi:
 - mape F, G, I, T (1873. – 1905.), U, V.
 - Martinuzzi, G. (1886). *Saggio di un manuale mnemonico compilato su testi autorevoli da Giuseppina Martinuzzi maestra nelle scuole civiche popolari di Trieste e consistente in 29 tavole sinottiche ed in una prefazione*. Trieste.
 - Rukopisi govora i predavanja.
 - Učenički spomenar (1873. – 1905.).

INTERNETSKE STRANICE

1. Baradić, M. Istarska revolucionarka Giuseppina Martinuzzi. *Portal VoxFeminae.net*. Dostupno na: <https://voxfeminae.net/strasne-zene/istarska-revolucionarka-giuseppina-martinuzzi/> [7. 1. 2021.].

Olja Višković, Labin

GIUSEPPINA MARTINUZZI – AN OLD TOWN TEACHER

Summary

Giuseppina Martinuzzi (Labin, 1844–Labin, 1925), an educator, teacher, poet, and social and political worker from Labin, was one of the most prominent persons in Istrian history. Although many pages could be written about her, this paper focuses on her educational career, following her path from self-training to teacher positions in schools in blue-collar neighborhoods and among the poorest layers of society. She was an excellent and innovative educator, both in practice and in theory, as confirmed by her “Manuale Mnemonico”, synaptic tables designed to facilitate learning and memorize matters taught. Teaching and working at such schools also affected other aspects of her life, encouraged her to become politically active, and shaped the personality of Giuseppina Martinuzzi, a fighter for social change.

Key words: Martinuzzi, Giuseppina
educator, teacher, 19th century, Labin